

Károli Gáspár Református Egyetem
Hittudományi Kar

Gallusz László

A TRÓN MOTÍVUMA A JELENÉSEK KÖNYVÉBEN

PhD téziszfüzet
(magyar és angol nyelven)

Témavezető: Dr. habil. Balla Péter

A doktori iskola vezetője: Dr. habil. Zsengellér József

Budapest, 2011

A TRÓN MOTÍVUMA A JELENÉSEK KÖNYVÉBEN

1. TUDOMÁNYOS HÁTTÉR

A Jelenések könyve szinte két évezreden át Hamupipókeként volt számontartva a korai keresztény iratok között. A könyv iránti érdeklődés egészen a közelmúltig szinte jelentéktelen volt az Újszövetség főbb irataival összevetve. Azonban a huszadik század utolsó évtizedeiben a Jelenések könyve tudományos kutatása olyan mértéket öltött, mint soha azelőtt a történelem folyamán. Terjedelmes kommentárok születtek, új kérdéseket tettek fel, számos régi nézetet értékelték újra, és új megközelítési módszereket alkalmaztak a kutatásban. A tudományos vita főleg a következő témakörökre összpontosult: az Ószövetség használata a Jelenések könyvében, a könyv irodalmi műfaja, szimbolizmusának értelmezése, az első századi kisázsiai történelmi és szociális kontextus kutatása, figyelmet fordítva a császárkultuszokra és a különböző posztmodern olvasatokra. Bár a kutatás sok újat hozott e kérdéseket illetően, mindazonáltal nem minden jelentőségteljes kérdés részesült olyan alapos figyelemben, amely illette volna. A disszertáció a trón motívumára egy részben figyelmen kívül hagyott területként tekint, amely új távlatokat nyit a könyv struktúrájával és teológiájának értelmezésével kapcsolatban.

2. A KUTATÁSI PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

Jeromos a következőt írta Paulinusnak, Nola püspökének: “János Apokalipszisének annyi titka van ahány szóból áll. Kevesebbet mondok annál, amit a könyv megérdemel. Minden dicséretet túlszárnyal, mivel minden egyes szóban sokrétű jelentés rejlik” (*Ep.* 53.9). Bár ez a kijelentés elsősorban az egyházatya alázatát tükrözi a Jelenések könyve megközelítését illetően, vitathatatlan annak hitelessége, legalábbis ami a *θρόνος* szót illeti. Ez a szó ismétlődő hivatkozási pontként jelenik meg a könyvben. Az Újszövetség hatvankét *θρόνος* utalásából negyvenhét található a Jelenések könyvében – a szó a huszonkét fejezetből álló könyv tizenhét fejezetében szerepel. Ezen kívül a trón motívuma túlnyomórészt azokból a fejezetekből sem hiányzik, amelyek nem tartalmaznak határozott *θρόνος* utalást (9., 10., 15., 17. és 18. fej.), mivel azok a trón jelenlétét feltételezik vagy rokoni fogalmakkal utalnak rá. A trón ilyen átfogó jelenléte a Jelenések könyvében nem lehet a véletlen műve.

A trón motívumának struktúrája sokkal összetettebb a könyvben megjelenő motívumok túlnyomó többségétől. Amint arra rámutattunk, a *θρόνος* utalások egyrészt áthatják az egész könyvet, ugyanakkor a könyv kulshelyein különleges módon szerepel a motívum. A motívum összetettségének egyértelmű mutatója az, hogy a trón használata nem csupán Istennel kapcsolatos, hanem a Bárány, Isten ellenségei és szövetségesei is birtokolnak trónokat. Az utalások több mint 75%-ában a trón Istennel van összefüggésbe hozva, de Isten a trónon együtt is szerepel a Báránnyal (22:1, 3), valamint Krisztussal és a megváltottakkal egyidőben (3:21). Ugyanakkor, háromszor megjelenik a huszonnégy vén trónja (4:4[2x]; 11:16), kétszer a vadállat trónja (13:2; 16:10), valamint egyszer említés történik az ítélt szentek trónjaira (20:4) és Sátán trónjára (2:13). Ami a könyv struktúráját illeti, a könyv látomás-szekciója trón látomással kezdődik és végződik is: az első mennyei (4:1–5:14), a második viszont földi összefüggésben szerepel az új teremtés keretén belül (22:1-5). Ezek szerint a Jelenések könyve trón látomások keretébe ágyazódik.

Mindazonáltal egy komoly problémával kell szembenéznie annak a kutatónak, aki motívum-tanulmányra vállalkozik a Jelenések könyvével kapcsolatban: nincs még kifejlesztve olyan szabványosított módszer, amely világos irányt mutatna arra nézve hogyan kell egy motívum tanulmányt lefolytatni. Meglepő, hogy ezzel a kérdéssel nem foglalkoztak alaposan az elmúlt néhány évtized számos, Jelenések könyvére összpontosító motívum tanulmányai. Ez a mulasztás a bibliai irodalom többi könyveire vonatkozó motívum-tanulmányokra egyaránt érvényes. Ennek következménye metodológiai és fogalmi zűrzavar lett, hiszen a motívumokat kutató tudósok általában nem tartották szem előtt a motívum világos definícióját; valamint elmulasztották feltenni mindazokat a kérdéseket, amelyek tanulmányukat kimerítővé tette volna. Ezek szerint egy átfogó jellegű motívum kutatási metodológia kifejlesztése alapvető szükséglet, amely elkerülhetetlen olyan kulcsfontosságú motívum-kutatásban, mint a trón a Jelenések könyvében. Erre vonatkozóan a következő a legalapvetőbb kérdés, amely a kutatás kiindulópontját képezi: Mi a motívum és milyen metodológiai eljárást szükséges követni egy motívum-tanulmányban, amely a kutatónak segítségére volna abban, hogy a szövegi tényeken túl felfedezze az “átfogó képet”?

Úgyszintén a Jelenések könyve trón motívumának tanulmányában szükséges feleletet adni a következő kérdésekre is: Hogyan jelenik meg a trón motívuma a tárgyhoz tartozó háttéri forrásokban? Mi módon használják a könyv $\theta\rho\acute{o}\nu\omicron\varsigma$ szövegei a motívum sarkalatos komponenseit? Hogyan bontakozik ki a motívum a könyvön át és milyen szerepet játszik? Milyen retorikai funkcióra használta fel János a trón motívumát? Hogyan járul ez hozzá a Jelenések könyve teológiájához? Miként segít megérteni azt, ami a könyvben történik?

3. KUTATÁSI MÓDSZER

E tanulmány egy öt lépésből álló megközelítést javasol a Jelenések könyve motívumainak tanulmányozásához: (1) a motívum megfelelő meghatározása, (2) háttér analízis, (3) szöveg analízis, (4) lényegi analízis és (5) funkció analízis. A trón motívumának kutatásában ezeket a logikusan egymásra épülő lépéseket követtük. Az első lépéssel a bevezetésben foglalkozunk, míg a többi négy a disszertáció különálló részeinek tárgyát képezi.

4. A DISSZERTÁCIÓ FELÉPÍTÉSE

BEVEZETÉS

ELSŐ RÉSZ: A TRÓN MOTÍVUMÁNAK HÁTTERE

1. Ószövetség
2. Zsidó irodalom
3. Görög-római források

MÁSODIK RÉSZ: SZÖVEG ANALÍZIS

4. Isten trónja
5. A Bárány a trónon
6. Isten szövetségeseinek a trónjai
7. Isten ellenségeinek a trónjai

HARMADIK RÉSZ: LÉNYEGI ANALÍZIS

8. A trón motívumának struktúrája

NEGYEDIK RÉSZ: FUNKCIÓ ANALÍZIS

9. A trón motívumának retorikai hatása
10. A trón motívumának kontribúciója a Jelenések könyve teológiáját illetően

KONKLÚZIÓ

5. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA

1. A Jelenések könyve trónmotívuma egy összetett irodalmi jelenség, amely négy sarkalatos komponensből tevődik össze: (1) Isten trónja, (2) a Bárány trónja, (3) Isten szövetségeseinek, valamint (4) ellenségeinek trónjai. Ezek a komponensek al-motívumokként szerepelnek és "motívum hálózatba" tömörülnek. A komponensek szerepe nem egyenrangú ebben a szerkezetben. Isten trónja központi al-motívumként jelenik meg és ellentétben áll Isten ellenségeinek trónjaival, melyek a mennyeivel rivális hatalmat testesítenek meg. Az ördögi trónokkal ellentétben, a Bárány és Isten szövetségeseinek trónjai pozitív funkcióval bírnak, valamint az isteni szuverén királyság gondolatát hangsúlyozzák. Így a négy almotívum viszonya a feszültség gondolatát közvetíti két királyság között, amely a hatalom kérdésére, a világegyetem jogos birtoklási jogára irányul.
2. A Jel 4 egezetikai tanulmánya alapján megállapítjuk, hogy Isten trónja a világegyetem központjaként van bemutatva. Minden a trónhoz kötődően van megjelenítve ebben a könyv számára lényegbeli látomásban. Ez egyrészt a trón központi létét hozza előtérbe a világegyetem kozmikus térképén, de ugyanakkor a valóság alapvető struktúrájára is rámutat, mely szerint a teremtett világban minden az Isten trónja felé történő orientációból meríti értelmét. Így nem meglepő, hogy Isten legjelentősebb jellemzése a könyvben: "a trónon ülő" kifejezés, amely újból megjelenik a látomás rész elejétől fogva a végéig – összesen tizenkétszer (4:2, 9, 10; 5:1, 7, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5). Érvelésünk bemutatja, hogy ennek a kifejezésnek az ismétlődő szerepeltetése teológiailag motivált. Egyrészt Isten misztikus transzcendenciáját hangsúlyozza, ugyanakkor az Ő hatalmassága kifejezésének képtelenségére utal.

3. A Bárányt a trónon bemutató szövegek analízise alapján arra következtettünk, hogy – noha a könyv ezen kulcs szereplője már első megjelenése alkalmával helyet foglal a trónon – ez a gondolat növekvő pontossággal van megfogalmazva a könyv látomás részében (5:6; 7:17; 22:1, 3). A három trón-szöveg (amely ebbe a csoportba tartozik) a Bárányt a történelem három fázisában mutatja be a trónon: 5:6-ban a Bárány a történelem kontextusában foglal helyet a mennyei trónon, 7:17-ben az eszkatológiai megváltás keretén belül a reménység horgonyaként szerepel a Bárány trónja, míg 22:1, 3-ban az új teremtés központjaként jelenik meg. Disszertációnk legjelentősebb kontribúciója a Bárány trónra lépése körül folyó tudományos vitát illetően egy átfogó jellegű egzisztenciális érvelés megfogalmazása, amely e tézist a Jel 5 alapján bizonyítja.
4. A Bárány trónjának használata a Jelenések könyvében János “magas krisztológiájának” egyik legvilágosabb mutatója. Rámutattunk arra, hogy a Bárány trónon ülése soha sincs függetlenítve Isten trónon ülésétől, hiszen mind a három Bárány-trón-kontextusban Isten is megjelenik a trónon. Világos, hogy a könyv két fő trónon ülő figurája között nem létezik trón-rivalitás. Helyesebb inkább arra következtetni, hogy Isten és a Bárány egyetlen trónon osztoznak. Ez a gondolat a záró látomásban van legvilágosabban kifejtve, amikor a Bárány és Isten ugyanazon a trónon egyenrangú félként foglalnak helyet az új teremtés kontextusában, amely az Édenkert nyelvezetével van bemutatva (22:1-5). Ez a trónjelenet olyan ünnepélyes erővel bír, amely az egész könyv méltó befejezése, ugyanakkor itt éri el csúcspontját az Isten és Krisztus közötti viszony meghatározása.
5. Isten szövetségeseinek trónjai három trón-csoportot tömörítenek: a győztesek (3:21), a huszonnégy vén (4:4; 11:16) és az ítélőbírók trónjait (20:4). Disszertációnkban az mellett érvelünk, hogy mindhárom trónon ülő csoport valójában emberi jellegű. Rámutatunk arra is, hogy az ehhez a csoporthoz tartozó trónok sohasem jelennek meg az isteni tróntól függetlenül – mi több, szorosan kötődnek ahhoz minden összefüggésben, amelyben szerepelnek. Kutatásunk során arra következtettünk, hogy Isten szövetségeseinek trónjai kizárólag az isteni trónnal való összefüggésből nyerik el jelentőségüket. Azok a cselekmények, amelyeket e trónok birtokosai végeznek az isteni trón páratlan jelentőségére utalnak, melynek fényében bármilyen trón csupán al-trónnak számít és a hatalom bármely formája pusztán delegált hatalomként értelmezhető.
6. A negatív trónok vizsgálata (Sátán trónja [2:13] és a vadállat trónja [13:2; 16:10]) két jelentős hozzájárulással járt, melyek némi fényt vetnek a trón motívumának dinamikájára. Először is, rámutattunk arra, hogy Sátán trónja a Hét Levélben ellentétbe van állítva a látomás másik *θρόνος* szövegével, melyben egyetlen kijelentésen belül Isten, Krisztus és szövetségesei trónon ülve vannak bemutatva (3:21). Érdekes módon ebben a szövegben a trón motívumának többi három al-motívuma egyidőben és egymáshoz fűződően jelenik meg. Ezek szerint a Jelenések könyve trón motívumának minden sarkallatos komponense egyszer szerepel a Hét Levélben és két központ felé irányul. Sátán trónjának szembeállítását a többi trónnal a hatalom jogos birtoklása körüli konfliktus témájának kiélezését szolgálja, mely központi szerepet játszik a könyv látomás részében. Másodszor, javaslatot tettünk arra, hogy úgy a Bárány szolgálatának, mind a vadállat karrierének kereteit a trón motívuma határozza meg. Ami a Bárányt illeti, ez a következtetés elég nyilvánvaló, hiszen első megjelenése a könyvben az Ő trónra lépéséhez fűződik (5. fej.), míg a könyv utolsó látomása az Ő örökké tartó, Istennel együtt gyakorolt uralma megerősítésével zárul (22:1-5). Ugyanakkor a vadállat karriere is trónra lépéssel veszi kezdetét (13:2), de az egyetlen másik trónszöveg, amely ezzel a szereplővel kapcsolatos a vadállat trónfosztására utal (16:10), hiszen a természetfeletti sötétség, amely királyi székre valamint országára csapást mér, az ördögi birodalom hivatalos összeomlásának kezdetét jelöli. A Bárány és a vadállat közötti trónpárhuzam lényege az isteni királyság tartós uralmának szembeállítását az ellenséges, szuverenitást követelő hatalmak csupán ideiglenes, földi uralmával.
7. A trón motívum struktúrájának vizsgálata alkalmával rámutattunk arra, hogy ha kizárólag a Jelenések könyve *θρόνος* szövegeire összpontosít a motívumtanulmány, akkor az ilyen megközelítésnek hiányos kép lesz az eredménye. Ezért, a *θρόνος* utalásokat túllépve, három fontos rokon fogalmat azonosítottunk, melyek lényegesek a trón motívum kibontakozását illetően: a szövetség ládája (11:19), a Sion jelenet (14:1-5) és a *κάθισμα* utalások (14., 17. és 18. fej.). Az mellett érveltünk, hogy ezek a fogalmak stratégiaileg jelentőségteljes helyen szerepelnek

és azzal a céllal jelennek meg, hogy kiemeljék a trón motívumát a könyv központi teológiai kifejezéseként.

8. A trón motívum fejlődése makrodinamikájának vizsgálata folyamán arra következtettünk, hogy a motívum egy dinamikus jelkép, amely a szerző figyelmének középpontjában áll a könyv drámájának kezdetétől fogva a végéig. Strukturális jelentőségét kiemeli, hogy a Hét Levél csúcspontján jelenik meg, és a könyv látomás része a trón központisága hangsúlyozásával kezdődik (4:1–5:14) majd végződik (22:1-5). Ugyanakkor a trón motívuma különleges módon szerepel a könyv központi látomásában, ahol annak kihalásának központjában rokon fogalomként jelenik meg a motívum hangsúlyosságát közvetítve (14:1-5). Úgyszintén megfigyelhetjük, hogy nemcsak a látomások bevezetését illetően követhető nyomon következetesség (mind a hét fő látomást bevezető templom-látomás előzi meg), hanem azok befejezését illetően is. Ugyanis rámutattuk arra, hogy a látomások befejezését a trón motívuma fűzi össze, hiszen azok trón-jelenettel vagy olyan kijelentésekkel végződnek, amelyek Isten uralmának megvalósulását hirdetik.
9. Megállapíthatjuk, hogy a Jelenések könyve következetes sémát követ, ami a mű főszereplőinek bemutatását illeti. Ugyanis minden fontos szereplő/csoport bemutató jellemzésének elengedhetetlen része a trón motívumával való kapcsolatba hozás. Bár a trón nem az egyetlen sajátos jellemző a bemutató jellemzéseknek, mégis a séma elkerülhetetlen részét képezi: Isten úgy van bemutatva a látomás rész elején mint “a trónon ülő” (4:2), a Bárány pedig, mint aki a trónra lép (5:6), a mennyei lények (a négy élőlény, a vének és az angyali seregek), mint akik a trón előtt és akörül állnak (4:4, 6, 11), míg a megváltottak identitása is szorosan a mennyei trónhoz kötődik (7:9). Ugyanakkor a vadállat bevezető leírásában világosan megjelenik a trónra lépésének gondolata, míg a nagy parázna is úgy van megjelenítve, mint aki sok vízen, valamint egy vadállat-trónon ül, azaz trónon (17:1, 3). Úgy tűnik, hogy a könyv főszereplőinek identitását legalább részben a trón motívumának használata határozza meg. Ez a sajátosság egyrészt a hatalom kérdésének központiságát közvetíti, de eközben felhívja a figyelmet arra is, hogy az Isten által adott szabadság megfelelő használata alapvető etikai kötelessége azoknak, akik a világegyetem teremtője által meghatározott hatalom-struktúra keretei között élnek.
10. A trón motívumának retorikai hatását a szerző által elsősorban megszólított retorikai helyzet figyelembe vételével értékeljük ki. Rámutatunk arra, hogy a Jelenések könyve hamisként leplezi le a valóság római értelmezését, transzcendens nézőpontból egy alternatív kozmológiát mutatva be. A szerző retorikai stratégiájának alapját a valóság rejtett dimenzióinak feltárása képezi, melynek eredménye egy olyan kép a világegyeterről, melyben az egész teremtett valóság Isten trónja, a világegyetem egyetlen hatalmi központja felé orientált. Bemutattuk, hogy János kozmikus térképén nemcsak a térbeli, hanem az időbeli szempontok is a mennyei trónra irányulnak. Egy ilyen valóságkép egyrészt a római valóság-értelmezést szégyenítette meg, de ugyanakkor kihívást intézett – szélesebb szinten – Isten ősellenségének, az isteni kormány ellen irányuló kezdeményezéseihez. Így János trónoteológiája, amely a szerző retorikai stratégiájának sarokkővet képezi, alapvető eszközként jelenik meg a gonosz problémájának megoldásában, amely a kozmikus konfliktus háttérében rejlik. Mivel Isten a jó fogalmához kapcsolódik, ellenségei viszont a gonoszéhoz, a kihez tartozás kérdése körüli döntés etikai dimenziót ölt. A huszonnégy vén és a sárkány magatartásában két válaszminta ölt testet, hiszen ezek a szereplők leborulva imádják Istent szabaddá téve így trónjaikat vagy úgy döntenek, hogy megtartják hatalmuk jelképét nem hajtva térdet Isten előtt.
11. A trón motívuma teológiai funkciójának vizsgálatában két összefonódó kérdésre összpontosítottunk, amelyek alapvetőek a könyv értelmezését illetően: (1) Isten kérdése és (2) a történelem kérdése. Megállapítottuk, hogy Isten szuverén királyságának gondolata a könyv teizmusának alapvető szempontját képezi – ezt a teológiai fogalmat jeleníti meg elsődlegesen a trón motívuma. Ami a Jelenések könyve teizmusát illeti, rámutattunk arra, hogy a trón központi szerepet játszik az ítélet teológiában is, de ugyanakkor a kegyelem teológiában is megjelenik. A történelem kérdése körüli vizsgálatunk arra derített fényt, hogy a Jelenések könyvét erősen foglalkoztatja a gonosz kérdése. A probléma lényege, trón-nyelvezettel fogalmazva, az Isten trónfosztására történő ördögi kísérlet és a teremtési rend ördögi “reformációjának” (azaz deformációjának) szándéka. Így a hatalom kérdése körüli kozmikus konfliktus a Jelenések könyve alaptémája, amely egy “vészhelyzetet” mutat be a világegyetemben. Rámutattunk arra is, hogy a

Jelenések könyve szerint ez a küzdelem globális méreteket ölt és két szervesen kapcsolódó szinten folyik: kozmikus szinten Isten uralma vitatott Sátán királysága által, ugyanakkor viszont társadalmi szinten a hívők közössége üldözést szenved az emberiség többi részétől. A könyv logikus progressziót mutat be a történelemben, amely a kozmikus konfliktus megoldása felé halad. Ez a folyamat egy bizonyos “győzelmi programot” feltételez, melyben úgy a Barány, mint az egyház is részt vállalnak. A konfliktus Isten országának diadalában éri el csúcspontját: Isten trónja nyilvánul igazi trónnak Sátán és megbízottjai hamis trónjaival szemben.

12. A trón motívum kibontakozásának egyik lényeges szempontja az isteni trón mennyből történő áthelyezése az új földre a Jelenések könyve záró látomásában (22:1-5). Isten trónja, a Barány és szövetségesei trónjaival együtt, kizárólag mennyei kontextusban jelenik meg a könyvön át, míg az ördögi trónok a földre korlátozódnak. Mivel az új teremtésben gyökeresen megváltoznak a körülmények, lehetőség nyílik a mennyei trón áthelyezésére az új földre. A tér és az idő központjának az új földre történő áthelyezése az Isten és az emberiség közötti válaszfal eltörlésére utal, de azonfelül egy új rend létesítését jelzi. Ez a fejlemény egyrészt Isten győzelmének pecsétje, ugyanakkor szilárd emlékeztető az Ő jellemére, amely különleges módon nyilatkozott meg a földi kontextusban Isten hírneve megvédésének folyamatában. Habár az új teremtés leírásában a szentek nem trónon ülve jelennek meg, a 3:21-ben található trón-ígéretet az a kijelentés tükrözi, mely szerint “uralkodnak örökkön örökké” (22:5). Így a Jelenések könyve látomás része az első emberpárnak adott megbízatás helyreállításával zárul (1Móz 1:26, 28) – olyan uralommal a föld felett, amely Isten átruházott szuverenitásának kifejezése.

THE THRONE MOTIF IN THE BOOK OF REVELATION

1. BACKGROUND OF THE RESEARCH

The book of Revelation has, for almost two millennia, been treated as a Cinderella among the major works of early Christianity. It has until recently received only a fraction of the amount of scholarly attention which has been lavished on other extensive works of the New Testament such as the Gospels and the major Pauline epistles. However, the late twentieth century brought the greatest explosion in Revelation studies in history. Not only have magisterial commentaries been published, but new questions have been raised, many of the older views have been challenged and new approaches have been utilized. The scholarly debates evolved mainly around the following broad questions: the use of the Old Testament in Revelation, the genre of the book, the interpretation of its symbolism, the social situation with particular attention to the imperial cults and the different readings emerging from a reader-response approach. While significant fresh ground has been broken in each of these areas, still some of the key issues have not received the thorough study they deserve. The current research project identifies the throne motif as an area of neglect which calls for an in-depth investigation and has the potential to open up new perspectives regarding the structural and theological understanding of the book.

2. STATEMENT OF THE PROBLEM

The great Jerome wrote to Paulinus, bishop of Nola: ‘The Apocalypse of John has as many secrets as words. I am saying less than the book deserves. It is beyond all praise; for multiple meanings lie hidden in each single word’ (*Ep.* 53.9). While Jerome’s statement needs to be understood primarily as an expression of his humility and helplessness in approaching Revelation, its truthfulness concerning the word *θρόνος* in the book is hardly questionable. A basic statistical overview of the term’s use already reveals that the throne is a constant point of reference in Revelation: out of the sixty-two *θρόνος* references of the New Testament forty-seven are in this book spread over seventeen out of the twenty-two chapters. Moreover, it can be argued that the throne motif is not absent even from the majority of the chapters which do not contain an explicit *θρόνος* references (chs. 9, 10, 15, 17 and 18), since it is either assumed or referred to by a cognate concept. Such an intensive presence of the throne in Revelation cannot be a coincidence.

The structure of the throne motif is far more complex than the vast majority of the motifs in the book. Revelation is not merely permeated with *θρόνος* references that generate a kind of ‘snow ball effect’, but the motif is featured with particular care at the central locations in the literary structure of the work. A clear indicator of the complexity is that the throne is applied not only to God, but also to the Lamb, his allies and even adversaries. Thus, thirty-six references link God individually to the throne, while the remaining eleven are ascribed in the following manner: two to God and the Lamb conjointly (22:1, 3), two individually to the Lamb (3:21; 7:17), three to the twenty-four elders (4:4[2x], 11:16), one to the saints (20:4), and in regard to God’s adversaries, one to Satan (2:13) and two to the beast (13:2; 16:10). Structurally, the visionary part of the book (4:1–22:5) starts and ends with visions that most strongly emphasize the centrality of the throne: the first in a heavenly context (4:1–5:14) and the last in the earthly context of new creation (22:1-5). This *inclusio* suggests that the work has been organized within the framework of throne visions.

There is, however, a serious problem for anyone wishing to enter into an enterprise of a motif study related to the book of Revelation: the lack of a standardized method that would suggest how a study of a motif should be conducted. It is surprising that in spite of the numerous researches in the area of motif studies in the last several decades the question has not been dealt with attentively. The same is true for motif studies in other bodies of biblical literature. The consequence of the omission is methodological and terminological chaos, since the individual interpreters have often approached the various motifs without keeping in mind a clear definition of a motif and failed to ask all the questions that would make their study exhaustive. Thus, developing a comprehensive motif study methodology is a major need that cannot be bypassed in an attempt to understand such a crucial motif in Revelation as the throne. In this respect, the most fundamental question as the starting point of the research is the following: What is a motif and what kind of methodological procedure is to be followed in a motif study that would help the researcher to penetrate beyond mere textual observations and see the ‘big

picture'? Certainly, a deeper inquiry into the throne motif of Revelation necessitates seeking answers to the following questions: How is the throne motif represented in the relevant background materials? How are its cardinal components used in the book's *θρόνος* passages? How does the motif develop throughout the book and what role does it play within it? With what rhetorical function did John employ the throne motif? What does it contribute to the theology of Revelation? How does it help in understanding what is happening in the book?

3. METHODOLOGY

The present work suggests a five-step methodological outline for conducting a motif study in the book of Revelation: (1) an adequate definition of the motif; (2) background analysis; (3) textual analysis; (4) substantial analysis; and (5) functional analysis. These steps, logically building on each other, are followed in this dissertation in the examination of the throne motif. The first step is discussed in the introduction, in which a semantic framework is proposed for our motif-study, while the other four steps are investigated in the four subsequent parts of the dissertation.

4. THE STRUCTURE OF THE DISSERTATION

INTRODUCTION

PART I: BACKGROUND OF THE THRONE MOTIF

1. Old Testament
2. Jewish Literature
3. Graeco-Roman Sources

PART II: TEXTUAL ANALYSIS

4. Throne of God
5. The Lamb on the Throne
6. Thrones of God's Allies
7. Thrones of God's Adversaries

PART III: SUBSTANTIAL ANALYSIS

8. The Structure of the Throne Motif

PART IV: FUNCTIONAL ANALYSIS

9. The Rhetorical Impact of the Throne Motif
10. Contribution to the Theology of Revelation

CONCLUSION

5. SUMMARY OF THE RESULTS OF THE RESEARCH

1. The throne motif of Revelation is a complex literary phenomenon which consists of four cardinal components: (1) the throne of God; (2) the throne of the Lamb; (3) the thrones of God's allies; and (4) the thrones of God's adversaries. These components function as sub-motifs that are fused into a 'motif-network'. In this composition not all the components are of equal weight. The sub-motif of God's throne functions as the leading sub-motif that is antithetically related to the thrones of God's adversaries, the representatives of a rival authority to that of God. In contrast to the diabolic thrones, the throne of the Lamb and the thrones of God's allies have a positive function as they highlight God's universal sovereign kingship that the throne of God basically represents. Thus, the relation of the four sub-motifs indicates tension between two kingdoms which is focused on the question of power, the issue of a legitimate ruler of the universe.
2. It is established on the basis of an exegetical study of Rev. 4 that God's throne appears in the book as the centre of the universe. Everything in this foundational vision is portrayed in relation to the throne. This stresses on the one hand the throne's centrality in the cosmic map of the universe, and on the other highlights the foundational picture of reality, according to which everything in creation finds its significance in orientation towards the centre of the universe: the throne which stands for the One occupying it. For this reason it is not surprising that the most significant characterization of God in the book is 'the One sitting on the throne', which appears altogether

twelve times in the book (4:2, 9, 10; 5:1, 7, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5). I argue that this circumlocution formula is employed with a theological purpose of emphasizing God's mysterious transcendence and the impossibility of expressing his awesomeness.

3. The analysis of the texts which state the Lamb's occupation of the throne in the visionary part of the book (5:6; 7:17; 22:1, 3) reveal an increasing precision in defining the idea. A comparative analysis of these references reveals that the texts cover three major phases of history in which the Lamb's throne together with God's is at the centre of attention: in 5:6 he is enthroned within the context of history, 7:17 portrays the Lamb's throne as the anchor of hope in the context of eschatological salvation, whereas in 22:1, 3 the throne appears in the new creation. The most significant contribution of this dissertation to the scholarly discussion on the Lamb's enthronement lies in providing an exegetical argument in favour of this position in ch. 5.
4. The use of the sub-motif of the Lamb's throne is one of the major indicators of Revelation's high Christology. It has been shown that the Lamb's occupation of the throne is in neither context stated without a reference to God sitting on the throne, since in all three Lamb-throne contexts God also appears on the throne. It is clear that no throne rivalry exists between the two major enthroned figures of Revelation, but it is more appropriate to retain their sharing of a single throne throughout the book. This idea is nowhere more clearly expounded than in the concluding vision in which the two figures occupy on equal terms the same throne within the Garden of Eden setting of the new creation (22:1-5). This throne scene emanates a rhetorical energy which makes it an appropriate conclusion of the entire book – at the same time in this scene the climax of the definition of the relationship between God and Christ is reached.
5. The sub-motif of the thrones of God's allies incorporates the thrones of three groups: (1) the overcomers (3:21); (2) the twenty-four elders (4:4; 11:16); and (3) the judges (20:4). This dissertation argues that the identity of all three groups is basically human in character. It has been shown that the thrones of God's allies never appear independently from the divine throne, but there is rather implied a close relationship in all the contexts in which they are represented. It has also been concluded that the thrones of God's allies draw significance only from their relation to the central divine throne. The acts the occupants of these thrones perform point to the unrivalled significance of the divine throne, in which light any throne is qualified only as a sub-throne and any authority may be perceived only as delegated.
6. An examination of the negative thrones (the throne of Satan [2:13] and the throne of the beast [13:2; 16:10]) results in two significant contributions which throw some light on the dynamics of the throne motif. First, it is demonstrated that Satan's throne is contrasted with the only other *θρόνος* text in the context of the Seven Messages which states a throne occupation on the part of God, Christ and their allies (3:21). Interestingly, the other three sub-motifs of the throne motif appear in this single statement at the same time as closely related. Thus, all cardinal components of Revelation's throne motif are featured once in the Seven Messages and they are polarized towards two centres. The purpose of setting up Satan's throne in opposition to the authority of the divine powers and their allies lies in putting into the focus of attention the theme of conflict over the issue of legitimate authority which is central to the visionary part of the book. Second, I suggest that both the ministry of the Lamb and the career of the beast are framed by the throne motif. In case of the Lamb this conclusion is quite evident, since his enthronement is stated at his introductory appearance (ch. 5), whereas the concluding vision of the book affirms his eternal reign with God (22:1-5). On the other hand, the career of the beast starts similarly with enthronement (13:2), but the only other throne reference related to this character implies its dethronement (16:10), since the darkness that strikes his throne and kingdom indicates the beginning of the official collapse of the diabolic empire. The point of the throne parallel between the Lamb and the beast lies in contrasting the lasting nature of divine kingship with the temporary nature of the quasi-sovereignities' earthly reign.
7. It is demonstrated in the investigation of the throne motif's structure that conducting a motif study solely on the basis of examining the *θρόνος* references of Revelation results inevitably in an incomplete picture. Therefore, moving beyond the *θρόνος* references, three major cognate concepts are identified that are integral to the development of the throne motif: the ark of the covenant (11:19), the Zion scene (14:1-5) and the *κάθημαι* references (chs. 14, 17-18). An

argument has been provided for proving that these cognate concepts are employed at strategically significant structural locations with the purpose of reinforcing the significance of the throne motif as the central theological expression of the book.

8. An examination of the macrodynamic of the throne motif's development revealed that this motif is a dynamic symbol, which is the author's focus from the outset to the climax of the drama. As is demonstrated, the Seven Messages climax in a throne motif (3:21), but also the visionary part starts (4:1–5:14) and concludes (22:1-5) with visions emphasizing the centrality of the throne. Also the focal vision of the book utilizes it specifically with an emphatic reference in the middle of its chiasm by a cognate concept (14:1-5). It is also established that besides the already acknowledged consistency concerning the introduction of the vision (each seven major visions flow from an introductory temple scene), a consistency also characterizes the endings of the main visions. Namely, the ending of the visions are linked by the throne motif, since they conclude either with a throne scene or a statement announcing the realization of God's reign.
9. A consistent pattern is established concerning the introduction of Revelation's major figures. It is noted that each major character/group is introduced in reference to the throne. While the throne is not the only feature in the introductory descriptions, it is an inevitable part of the pattern: God is introduced at the beginning of the visionary part as 'the One sitting on the throne' (4:2), the Lamb as being enthroned (5:6), the heavenly beings (the living creatures, the elders and the angelic hosts) as standing in front and around the throne (4:4, 6, 11), whereas the saints' identity is also intimately tied to the heavenly throne (7:9). At the same time, the introductory description of the beast states its enthronement (13:2), while the great prostitute is also identified in terms of occupying many waters and a beast-throne (17:1, 3). It seems that the identity of the book's major figures is defined at least partially by the employment of the throne motif. This feature points to the centrality of the issue of power for the book, but at the same time it draws attention to the responsibility of the proper use of God-given freedom in living within a power structure defined by the creator of the universe.
10. The rhetorical impact of the throne motif is evaluated against the rhetorical situation John primarily addresses. I offer an extensive argument to show that Revelation opposes the imperial view of reality by projecting an alternative cosmology from the transcendent point of view. The basis of John's rhetorical strategy lies in disclosing the hidden dimensions of reality and picturing a 'sacred cosmos' in which the single most important feature is the orientation of the whole created order towards the throne of God, the sole power centre of the universe. It is demonstrated that in John's cosmic map not only spatial, but also temporal aspects are oriented towards the heavenly throne. Such a picture of reality struck at the heart of the Roman propaganda, but on a wider level it countered the initiations of God's arch-enemy against the divine government. In this sense John's throne theology as the cornerstone of his rhetorical strategy is a basic means in the settling of the more compelling issue of evil, which lies at the background of the cosmic conflict. Since God is associated with good and his adversaries with evil, the choice of loyalty is ethicized. The two possible responses are modelled in the contrasted attitudes of the twenty-four elders and the dragon, who either vacate their thrones in acknowledging God's sovereign rule in prostration or choose to retain their symbols of power.
11. The theological function of the throne motif is investigated in reference to two closely related questions which are basic for the interpretation of the book: (1) the question of God; and (2) the question of history. It is established that the concept of God's sovereign kingship is the basic aspect of Revelation's theism – this theological idea is basically evoked by the throne. Still, the throne is of central significance in the book's judgment theology and of some importance also in grace theology, the two additional aspects of the book's theism. The discussion concerning the question of history reveals that Revelation is strongly preoccupied with the issue of evil. The essence of the problem expressed in throne-language may be defined as the satanic attempt of dethroning God and 'reforming' (actually deforming) the created order set by him. Thus, the theme of cosmic conflict is basic to Revelation, as it portrays a kind of 'emergency state' in the universe. It is demonstrated that the global struggle is manifested on two integrally related levels: on a cosmic level God's rule is challenged by Satan's kingdom, whereas on a social level the community of believers is opposed by the rest of humanity. Revelation presents a logical progression in history towards the resolution of the cosmic conflict. This process supposes a

‘conquering programme’ involving both the Lamb and the church. The conflict climaxes in the triumph of God’s kingdom: his throne is vindicated as the true throne contra the quasi-thrones of Satan and his agents.

12. One of the major aspects in development of the throne motif is the relocation of the divine throne from the heaven to the new earth in the final vision of Revelation (22:1-5). Throughout the book God’s throne with the Lamb’s throne and the thrones of their allies are located exclusively in the heavenly context, whereas the thrones of God’s adversaries are limited to the earth. The new creation brings a reversal of the pattern, since it provides a context for relocating the heavenly throne onto the new earth. The moving of the centre of space and time to the new earth clearly indicates the disappearance of the distance between God and humanity, but moreover the establishment of a new order in the universe with its centre on earth. This development on one hand seals God’s victory, and on the other stands as a lasting reminder to his character disclosed in particular way in the process of vindicating his reputation. Though the saints are not pictured as occupying heavenly thrones in the new creation, the fulfilment of the promise of thrones from 3:21 is reflected in the statement that ‘they will reign forever and ever’ (22:5). Thus, the visionary part of Revelation closes with the restoration of the original mandate given to the first man (Gen. 1:26, 28): rule over the earth as the expression of God’s delegated sovereignty.